

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

HISTORISCHE VERENIGING OUD LEIDEN

- Lezing “Van Verdedigingsgordel tot Singelpark”, Cor Smit, 7 september.
- Excursie Middelburg op 22 september.
- P.J. Bloklezing over het literaire leven in Leiden, Rick Honings, 23 oktober.
- Dies-lezing “Het ontstaan van Leiden”, Freek Lugt, 3 november.
- Symposium “Het Ontstaan van Leiden”, 2 november.
- Excursie Droogdok Jan Blanken begin november.

De historische haven aan het Galgewater (Wikimedia Commons, Tubantia)

mededelingenblad
jaargang 34 nr. 4
augustus 2012

AGENDA - DATA OM TE NOTEREN

Vrijdag 7 september 2012

Aan de vooravond van de Open Monumentendagen houdt stadshistoricus Cor Smit de lezing 'Van Verdedigingsgordel tot Singelpark' over het plan voor de zeven Leidse singels. (zie ook elders in dit blad).
Plaats: Rijksmuseum van Oudheden aan het Rapenburg. Aanvang: 20.00 uur.

Zaterdag 8 en zondag 9 september 2012

De 25ste Open Monumentendagen in Leiden hebben als jubileumthema 'Feest'.
Startpunt: Stadhuis
Tijden: zaterdag 10 tot 17 uur, zondag 12 tot 17 uur
Meer informatie in dit blad en op de website www.openmonumentendagenleiden.nl

Tot en met zondag 9 september 2012

Tentoonstelling over dik, dun, perfect of gestoord met als rode draad de historie van het hongeren.
Plaats: Museum Boerhaave, Lange St. Agnietenstraat 10

Tot en met zondag 9 september 2012

Tentoonstelling van de plannen voor het Singelpark in zes kassen.
Plaats: tuin museum Volkenkunde, ingang Morspoortzijde

Zaterdag 22 september 2012

Busexcursie naar Middelburg.
Vertrek: 08.15 uur Meer informatie elders in dit blad

Tot en met zondag 30 september 2012

Tentoonstelling 'Planten Olympiade' over de kleinste, grootste, zeldzaamste en oudste planten.
Plaats: Hortus Botanicus, Rapenburg 73.

Dinsdag 23 oktober 2012

PJ. Bloklezing door dr. R.A.M. (Rick) Honings over het literaire leven in Leiden.
Plaats: Museum De Lakenhal, Oude Singel 32
Aanvang: 20.00 uur, zaal open: 19.30 uur.

Vrijdag 2 november 2012

Wetenschappelijk symposium en presentatie boek over de ontstaansgeschiedenis van Leiden (zie ook 3 november 2012).
Plaats: Raadzaal van het Stadhuis
Aanvang: 14.00 uur Meer informatie elders in dit blad

Zaterdag 3 november 2012

Diesviering Historische Vereniging Oud Leiden met dieslezing door Freek Lugt over het ontstaan van de stad Leiden met als titel: Het ontstaan van Leiden: over de burggraaf, de ontginning, de opwas, het stadsrecht.
Plaats: Hooglandse Kerk
Aanvang: 11.00 uur, kerk open 10.30 uur

Zaterdag 10 of zondag 11 november 2012

Excursie naar Dok Jan Blanken in Hellevoetsluis
Meer informatie elders in dit blad

Tot en met zondag 13 januari 2013

Expositie gewijd aan de kunstenaarsbeweging De Stijl.
Plaats: Museum De Lakenhal, Oude Singel 32

Van de Redactie

Uw reacties, opmerkingen of suggesties met betrekking tot het Mededelingenblad zijn zoals altijd welkom bij de redactie.
Voor onze contactgegevens zie de Colofon.

De deadline voor bijdragen aan het volgende nummer, dat eind oktober 2012 uitkomt, is 10 oktober 2012.

COLOFON

Redactie: Paul Birker en Bram van Leeuwen
Opmaak en druk: Drukkerij Sparta, Leiden

Secretariaat HVOL
Postbus 917 - 2300 AX Leiden

E-mail-adres:
redactie.mededelingenblad@oudleiden.nl
Website: www.oudleiden.nl

Het ANBI nummer van HVOL is 8043119112

Jubilea

De komende maanden staat een aantal van de activiteiten van de historische organisaties in Leiden in het teken van lustra. Het begint met de Open Monumenten Dagen van 8 en 9 september, die dan voor de 25ste keer in Leiden worden georganiseerd. Daarom heeft de organisatie voor Leiden een ander dan het landelijke thema gekozen, namelijk: feest!

Uiteraard wensen wij de organisatie geluk. Zoals gebruikelijk organiseert onze vereniging een lezing aan de vooravond: op **vrijdagavond 7 september** zal Cor Smit spreken over de geschiedenis van de Leidse singels. Dat is een actueel onderwerp gelet op de grootse plannen voor die singels. HVOL brengt daarmee het landelijk thema 'Groen van Toen' alsnog in. Dat gebeurt in samenwerking met de Vereniging Jan van Hout. Door technische problemen kon deze lezing eerder dit jaar voor Jan van Hout niet doorgaan.

Ook onze vereniging zelf viert een lustrum: 110 jaar! Wij zijn trots dat wij, dankzij de inspanningen van onze vele vrijwilligers, nog altijd zo'n levendig verenigingsleven kennen, gericht op de vermeerdering en brede verspreiding van de kennis van de geschiedenis van onze stad en op het behoud van het historisch karakter van die (levende en zich dus ontwikkelende) stad. Wij zullen dit lustrum niet onopgemerkt voorbij laten gaan. Zonder tot een enorm spektakel te komen zullen we de dies in tenminste drie opzichten een speciaal tintje geven.

Ten eerste zal de dieslezing door Freek Lugt gaan over een wezenlijk onderwerp van de stads-geschiedenis van Leiden, namelijk het ontstaan van de stad. Freek Lugt heeft daarover een boek

geschreven met nieuwe inzichten. Met medewerking van de gemeente organiseert HVOL daarom op de vrijdagmiddag voor de dies ook een wetenschappelijk symposium over dit onderwerp, aan het slot waarvan het boek officieel zal worden gepresenteerd. Elders in dit nummer vindt U hierover nadere gegevens. Vanwege de locatie is slechts een beperkt aantal plaatsen beschikbaar. Ten tweede zal ter gelegenheid van het lustrum op de dies een kalender met foto's van 'Leiden toen en nu' worden uitgebracht, inhoudelijk verzorgd door onze beeldbank in samenwerking met de Leidse Amateur Fotografen Vereniging die dit jaar negentig jaar bestaat. Daarom is 'toen' in de kalender toegespitst op de jaren twintig van de 20ste eeuw. Ten derde zal in de Hooglandse Kerk op de dies een presentatie te zien zijn van Gevelstenen en Plaquettes die (mede) door bemoeienis van HVOL in de stad aanwezig zijn. Kortom alle reden om uit te zien naar die lustrumviering op **zaterdag 3 november**. Ik hoop U opnieuw in groten getale te mogen begroeten.

*Hans Blom,
voorzitter.*

Zaterdag 22 september 2012

Excursie naar Middelburg

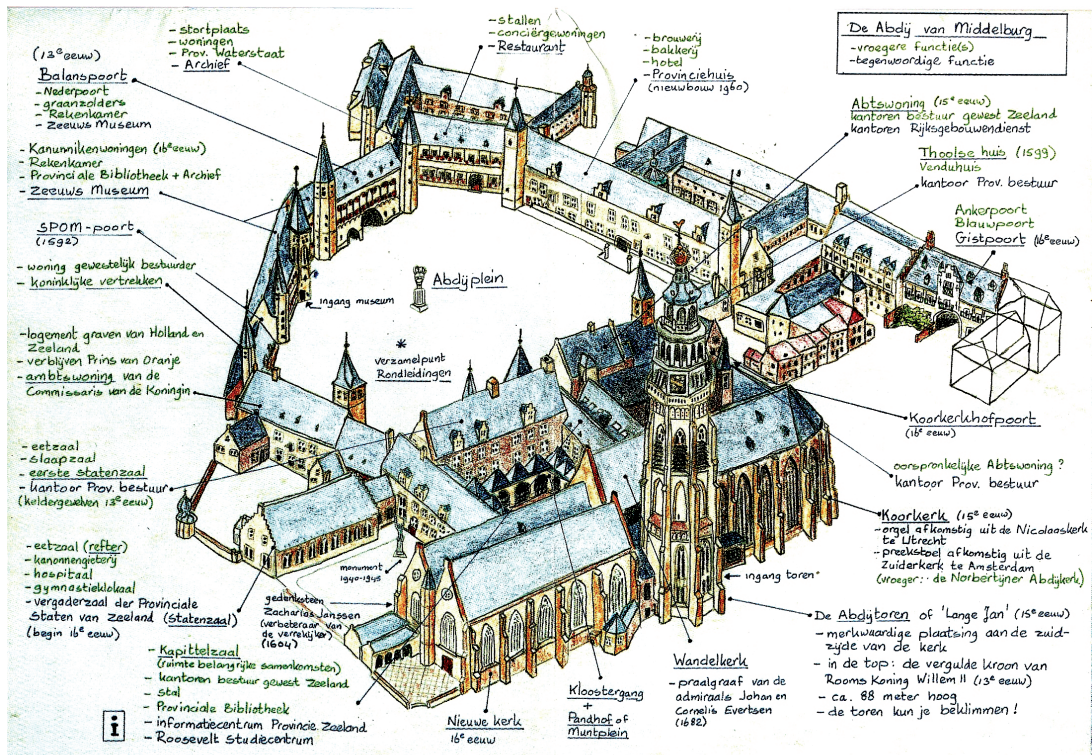
Middelburg is dit keer het doel van de jaarlijkse 'lange' busexcursie, die wij afsluiten met een avondmaal met typisch Zeeuwse gerechten. Middelburg is vol historische schatten zoals haar laatgotische stadhuis, het Zeeuws Museum, de Abdij uit de 12de eeuw en de vele monumentale panden en paleizen. Dat alles ligt dicht bij elkaar, zodat het dagprogramma de deelnemers veel te bieden heeft.

Deze excursie is een logisch vervolg op de dagtocht naar Brielle in juni jl. Mét Brielle heeft ook Middelburg een historische link met Leiden. De drie steden delen hun geschiedenis onder andere in de belegering door Spanjaarden of Watergeuzen en in de daden van admiraal

Louis de Boisot, die in 1574 eerst Middelburg veroverde en daarna, met zijn 800 Zeeuwse matrozen, Leiden bevrijdde.

Havenstad en handelsstad

Middelburg is heel oud. De ‘Middelste Burcht’

werd opgeworpen tegen de Vikingen die in de 9de eeuw Midden- en Zuid-Europa introkken. Het werd al snel een levendig handelscentrum. Een tweede bloeiperiode volgt, als Norbertijnen er in de 12de eeuw een abdij stichten. Maar wanneer rond 1572 de – katholieke – bevolking trouw blijft aan de Spaanse koning en de stad weer in handen van Willem van Oranje valt, breken zware tijden aan.

Ten tijde van de VOC komt zeehaven Middelburg er bovenop en wordt het, na Amsterdam, de belangrijkste stad van Nederland. Scheepsbouw, import en export maken de handelaren steeds rijker en hun panden almaar mooier. Ook dat gaat voorbij, de VOC gaat failliet, de Franse tijd breekt aan, Middelburg verpaupert. Verder verzwakt de Middelburgse strategische positie ook nog door de veranderende loop van de Zeeuwse waterwegen. Gelukkig zijn er nog ruim duizend monumenten bewaard gebleven.

Het excursieprogramma

Ervaren gidsen zullen ons 's morgens begeleiden bij de wandeling langs de mooiste straten en monumenten en daarbij vertellen over de geschiedenis van de stad. Een van hen is Tobias van Gent, docent aan de Roosevelt Academy. Vorig jaar sprak hij op de dieslezing van de HVOL over Louis de Boisot. Na de lunch bezoeken wij het stadhuis, dat alom wordt gezien als een van de mooiste monumenten van Nederland.

Van drie uur tot half zes is de middag vrij te besteden aan, bijvoorbeeld, het Zeeuws Museum, een rondvaart, beklimming van de Abdijtoren, uitrusten op een terras of winkelen. In het Zeeuws Museum hangen de befaamde 16de-eeuwse wandtapijten over de strijd van

de Zeeuwen tegen de Spanjaarden in de Tachtigjarige Oorlog.

Kosten en vertrektijden

De kosten zijn € 57,50, inclusief ochtendkoffie, lunch en diner. De bus van firma Lubbe Reizen vertrekt om 8.15 uur precies vanaf 'Het Witte Huis' van Nova Zemblazorg, (hoek Wilhelminalpark-Rhijngeesterstraatweg), Oegstgeest. Het tweede vertrekpunt is bij station Lammenschans Leiden om 8.30 uur. Graag in verband met het museumbezoek uw museumjaarkaart meenemen. Wij streven er naar om 22.00 uur weer bij de Lammenschans en kort daarna bij het Witte Huis te arriveren.

NOVEMBER 2012: EXCURSIE NAAR HET DOK JAN BLANKEN IN HELLEVOETSLUIS. (www.droogdok.nl)

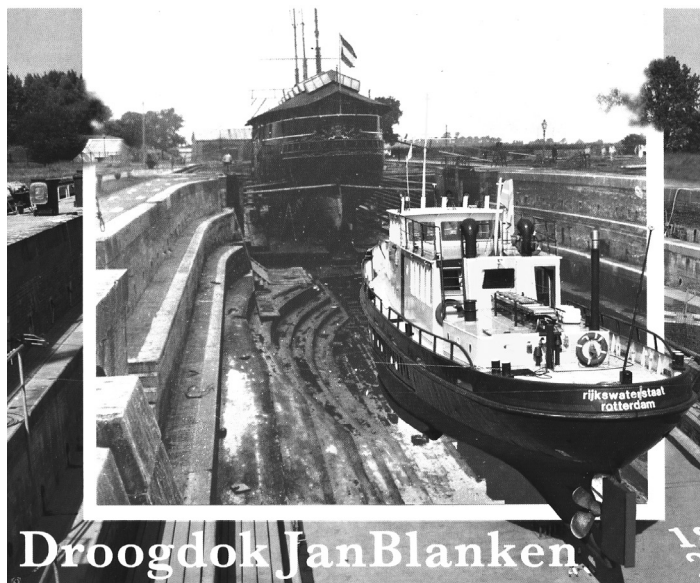
Eind oktober wordt in het historische DOK JAN BLANKEN een groot Russisch zeilschip gevaren.

Dok en schip zullen daarna in november bezichtigd kunnen worden. Een unieke kans om daarheen een kleine excursie voor geïnteresseerden te organiseren. We proberen de excursie op zaterdag 10 of zondag 11 november te laten plaatsvinden. De kosten voor bus en toegang zullen ca € 17,50 bedragen. Er is een restaurant en een bezoekerscentrum waar men terecht kan voor koffie of een lunch.

U kunt zich nu al opgeven. Als de excursie definitief doorgaat berichten we u zo spoedig mogelijk.

HOE INSCHRIJVEN EN BETALEN VOOR HVOL-EXCURSIES?

Inschrijven: U kunt zich op twee manieren opgeven: 1. via de website: www.oudleiden.nl.

adres, telefoonnummer, lidnummer (staat op uw ledenpas en de adressticker van dit blad) en de naam van de excursie waarvoor u intekent. U kunt (tegen betaling) één introduc  (e) meenemen, vermeldt u in dat geval ook de naam van deze persoon.

Betalen: svp. direct bij uw aanmelding de excursiekosten overmaken op bankrekening 5901264 t.n.v. Vereniging Oud Leiden (NB kijk of u het juiste nummer heeft gebruikt aangezien de rekening voor de contributiebetaling dezelfde naam heeft). Vermeld ook hier uw naam, HVOL-lidnummer, excursie en evt. de naam van uw introduc  . Als e-mailen echt

nl 2. per e-mail excursiecommissie@oudleiden.nl met vermelding van uw, naam, e-mail

niet kan, kunt u zich telefonisch aanmelden bij Rob Smit, 071 5210752.

Nieuwe leden:

E.A. Dijkstra, J.M. Gasille, H.G.M. Goddijn, E.P. Hendriks, J.G.X. Heuzen, A.N.M. Hickendorff, P.C.M. Honsbeek-van Berkel, R.F. Kalkman, J.H., Ruys, J.A. de Sterke, A. Smits, J. Overvoorde-Grin, C.Q. Richmond, E. van der Spek, S.M. Wensink, N. Woldring.

Bedrijfsleden Vereniging Oud Leiden

*** Architectenburo Boter/Verheijen * Restaurant Allemansgeest * Bouw- en aannemersbedrijf Bekooy BV * Van Cleef Holding Leiden B.V. * De Clercq advocaten en belastingadviseurs * Co rdesign BV, A. v.d. Waal * Hoogheemraadschap van Rijnland * Kamsteeg Auto Lease B.V. * Restaurant Engelbertha Hoeve * Geelkerken en Linskens, advocaten * Accountantskantoor Van der Geest B.V. * Motorhuis Holding B.V. * Rijksmuseum voor Volkenkunde * Regionaal Opleidingen Centrum Leiden (ROC) * De Ruyter de Wildt & De Vroom advocaten * Stichting Leidse Studentenhuisvesting * Teekens Karstens advocaten en notarissen * Zorgverzekeraar Zorg en Zekerheid * Diaconessenhuis Leiden**

Symposium Het Ontstaan van Leiden

2 november 2012 in de Raadzaal van het stadhuis van Leiden

Aanvang 14.00 uur

In 2012 bestaat de Historische Vereniging Oud Leiden 110 jaar. In november 2012 verschijnt het boek “Het Ontstaan van Leiden” van Drs. Freek Lugt, waarin een nieuw perspectief op die ontstaansgeschiedenis zal worden gepresenteerd. Naar aanleiding van beide (ongelijksoortige) gebeurtenissen zal de oorsprong van de stad Leiden ter discussie staan in een symposium dat, met medewerking van de Gemeente Leiden, door de Historische Vereniging Oud Leiden wordt georganiseerd.

Het programma is als volgt:

- Opening door Prof. J.C.H. (Hans) Blom
- Toelichting op zijn boek “Het Ontstaan van Leiden” door Drs. F.H. (Freek) Lugt
- Dr. M.F.P. (Menno) Dijkstra: Leithon
- Drs. C.R. (Chrystel) Brandenburgh: Oudste archeologische sporen van Leiden
- Prof. Dr. R.C.J. (Rudi) van Maanen: Het stadsrecht van Leiden

- Prof. Dr. D.E.H. (Dick) de Boer: Geschreven bronnen uit de ochtendschemering van de stad
- Forumdiscussie o.l.v. Hans Blom
- Aanbieding boek “Het ontstaan van Leiden” door Freek Lugt aan de burgemeester van Leiden, Drs. H.J.J. (Henri) Lenferink

Omdat de ruimte in de Raadzaal beperkt is, is ook voor de leden van de Historische Vereniging Oud Leiden slechts een klein aantal plaatsen beschikbaar. U kunt u aanmelden via lezingen@oudleiden.nl. U kunt daar uw naam, adres, uw lidmaatschapsnummer en e-mailadres achterlaten. Alleen wanneer u een bevestiging krijgt, heeft u een plaatsje bemachtigd.

Het principe: wie het eerst komt... zal gelden.

Het ruim bemeten boek telt ongeveer 400 bladzijden en meer dan 200 illustraties. Het ontstaan van Leiden zal vanaf de Dinsdag van Oud Leiden verkrijgbaar zijn.

P.J. Blok lezing

Het onbedwingbare hart. Johannes le Francq van Berkhey en het Leidse literaire leven.

De jaarlijkse lezing die de Historische Vereniging Oud Leiden samen met de universiteit en het Leidsch Dagblad organiseert, wordt dit jaar gehouden op dinsdag 23 oktober in Museum De Lakenhal, Oude Singel 32, Aanvang: 20.00 uur, zaal open: 19.30 uur.

Dr. Rick Honings zal spreken over het literaire leven in Leiden in het algemeen, en meer specifiek over de Leidse dichter Johannes le Francq van Berkhey. In het volgende Mededelingblad of op de Website volgt een uitgebreide beschrijving van de inhoud van de lezing.

De Dies van onze Vereniging zal worden gevierd op 3 november 2012, 11.00 uur in de Hooglandse Kerk (kerk open om 10.30)

**De dieslezing wordt gegeven door Drs. Freek Lugt over
“Het ontstaan van Leiden; over de burggraaf, de ontginning, de opwas, het stadsrecht”**

Heeft u zich wel eens afgevraagd waarom Leiden eigenlijk is ontstaan, wanneer precies en hoe? Weet u waarom Leiden als enige stad in Holland een burggraaf had, sinds wanneer de Burcht er staat en wat de bemoeienis van de bisschop van Utrecht daarmee was? Interesseert het u hoe het gebied is ontgonnen, of de grachten wel grachten waren, toen de eerste Pieterskerk werd gebouwd, wat bedoeld wordt met ‘de opwas’, of het Gravensteen op een heuvel stond, waar de eerste brug over de Rijn lag en wat de rol van de Loonse Oorlog was? Wilt u graag weten wat ‘gezworenen’ waren, waarom het eerste stadsrecht maar twaalf artikelen telde, hoeveel mensen er rond 1200 in Leiden woonden, of er toen echt twee schouten waren, wat de Cruuthove was of wanneer de tweede sleutel in het stadswapen verscheen?

Oudste grootzegel van Leiden, vermoedelijk van vóór 1260. Het is 7 cm in doorsnede en gemaakt van groene was. Petrus zit met één sleutel bovenaan met naast zich twee knielende engelen. Onder hen knielen de acht gezworenen van Leiden en daaronder de schout.

Freek Lugt schreef hierover een rijk geïllustreerd boek: Het ontstaan van Leiden. Lugt kon deze en vele andere vragen beantwoorden door met een ruimere blik naar de historische puzzelstukken te kijken. Hierdoor sprongen eerder niet geziene patronen in het oog en kon de schrijver nieuwe conclusies trekken omtrent het moment en de oorzaak van het ontstaan van Leiden, over de manier waarop dat gebeurde en over de rol van de burggraven daarin. Lugt is erin geslaagd bijna op het jaar af vast te stellen wanneer Leiden is ontstaan en in welk jaar de nieuwe stad vervolgens stadsrecht kreeg.

In de Middeleeuwse nok van de Pieterskerk bevindt zich deze ‘gewelfschotel’ met een afbeelding van Petrus of Pieter, de naamgever van de kerk. Hoewel de gewelfschotel een diameter heeft van zo’n 65 cm is hij van beneden af nauwelijks waar te nemen.

Van Verdedigingsgordel tot Singelpark

HVOL lezing door Cor Smit t.g.v. de Open Monumentendagen 2012 in Leiden.
De lezing vindt plaats op vrijdag 7 september om 20.00 uur en wordt gehouden in het Rijksmuseum van Oudheden aan het Rapenburg.

Voor ons Leidenaars is het bijna vanzelfsprekend dat onze binnenstad door een complete singelring wordt omgeven. Maar die singelring is iets bijzonders.

Geen andere grotere oude stad in Nederland heeft nog zo'n intacte ring. Sterker, met haar lengte van 6,1 kilometer is het de langste stedelijke

Grote Hagen kaart uit 1675 met in het onderste vak de Zoetervoudsesingel met een deel van de Witte Singel en de Zijsingel

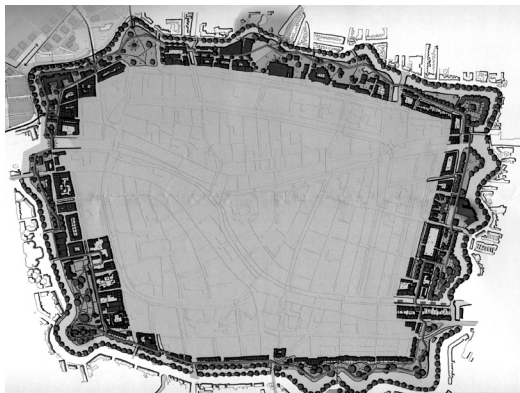

De Zijlsingel in 1890 vanaf de Hogewoerd vanuit twee optieken

verdedigingsgordel van in ieder geval West-Europa! De gemeente heeft het plan opgevat van die singels, dat unieke historische erfgoed, één groot park te maken. Het idee is omarmd door velen in de stad en vooral het Stadslab heeft zich ervoor ingezet dat dit ook een geheel wordt en geen losse verzameling van hondenuitlaatstroken en geïsoleerde parkjes en andere interessante locaties. Het Singelpark moet het langste, mooiste en spannendste park van Nederland en omstreken worden! Een prachtige omlijsting van onze monumentale binnenstad. Het karakter van het toekomstige Singelpark wordt in hoge mate bepaald door haar geschiedenis. Het gaat niet alleen om middeleeuwse en zeventiende-eeuwse verdedigingswerken. De ontwikkeling

van de stad heeft haar sporen achtergelaten aan de singels en juist de historische gelaagdheid maakt deze tot een uniek geheel. Behalve stadspoorten, een waltoren en de vestinggrachten zelf, vinden we er parken, fabrieks- en universiteitsgebouwen, begraafplaatsen, musea en tal van andere overblijfselen van de Leidse geschiedenis.

De Open Monumentendagen 2012 zullen geopend worden door de Historische Vereniging Oud Leiden met een lezing door Stadshistoricus Cor Smit over deze geschiedenis. Startpunt is de stadsuitleg van 1386, toen de Witte Singel (en een stukje Zoeterwoudsesingel) gestalte kregen. In plaats van stadsmuren met torens kregen de uitbreidingen van de Gouden Eeuw wallen en bolwerken, die overigens ook voor vreedzame doeleinden werden gebruikt. Tegelijkertijd veranderden de buitensingels al in een stadspark avant la lettre, een groen ontspanningsgebied rond de stad. In de negentiende eeuw, toen de vestingwerken hun betekenis definitief verloren hadden, werden de wallen en bolwerken voor allerlei andere doeleinden gebruikt. Het idee om van de singels een park te maken ontstond eigenlijk al in de jaren zestig van de twintigste eeuw, vooral na de ondergang van de Leidse industrie. Het heeft echter lang geduurd voor aan die gedachte handen en voeten gegeven werd. Daarmee, en met de huidige plannen, sluit de lezing af.

Het Singelparkconcept

Mededelingen van de penningmeester

Correctie contributiebetalings 2011

Geachte leden,

Zoals u inmiddels bekend zal zijn, is er een vervelende fout geslopen in een aantal acceptgiro's voor contributiebetalings, die eerder dit jaar verstuurd zijn. Het op deze acceptgiro's vermelde rekeningnummer van HVOL was niet correct. Het correcte (ING) bankrekeningnummer van de HVOL is 175228 t.n.v. Vereniging Oud Leiden.

Als u i.p.v. de acceptgiro te gebruiken het bedrag heeft overgeboekt via internetbankieren en heeft u zelf een ING rekening, dan werd u gewaarschuwd dat de naam en rekeningnummer niet bij elkaar hoorden.

Als u echter zelf bij een andere bank dan ING bankiert en u hebt gekozen voor "overboeking" i.p.v. "acceptgiro", dan is de betaling gewoon uitgevoerd en is uw contributie bij de verkeerde persoon terechtgekomen. Een correctieverzoek onzerzijds wordt door de banken niet geaccepteerd.

Helaas kunt u alleen zelf bij uw bank een terughaalverzoek indienen, bijv. bij de ABN-AMRO op nummer 0900-0024. We blijven zelfs dan afhankelijk van de medewerking van de ontvangende partij.

Wij zouden het bijzonder op prijs stellen als u zonodig een dergelijke terughaalactie zou willen uitvoeren. Nogmaals onze welgemeende excuses.

ANBI status en daaraan gekoppelde belastingvoordelen.

Onze Vereniging kent de ANBI status waardoor het mogelijk is om schenkingen en legaten te verstrekken zonder dat daarbij schenkbelasting verschuldigd is. Overigens kunt u voor het jaar 2012 een bedrag tot € 2012 schenken zonder aangifte schenkbelasting te doen.

Alleen schenkingen en legaten aan ANBI instellingen zijn aftrekbaar zijn voor inkomstenbelasting. Wel moet dan natuurlijk de drempel voor giften overschreden zijn. Voor de vennootschapsbelasting is de giftenaftrek in 2012 verhoogd van 10% van de belastbare winst naar 50% van de belastbare winst. De gift mag de € 100.000 niet overschrijden.

Voor eenmalige donaties bestaan er drempelbedragen, maar doneert u, als privé persoon, notariële vastgelegd, vijf jaar lang telkens hetzelfde bedrag, dan zijn deze giften voor de volle 100% aftrekbaar.

Neemt u s.v.p. contact op met de penningmeester, als u in een van deze opties geïnteresseerd bent. Het ANBI nummer van HVOL is 8043119112.

In dankbaarheid verkregen

In juni heeft de HVOL een legaat van Euro 500 mogen ontvangen van mevrouw van Dorp- Funke.
Tevens ontvingen wij op 20 juli van de heer Vogel een gift van Euro 750 voor het fonds
Annie Versprille.

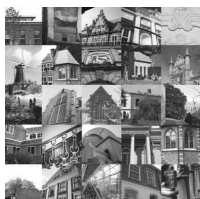
Open Monumentendagen 25 jaar in Leiden

Op zaterdag 8 en zondag 9 september laten de Open Monumentendagen de stad weer bruisen. Dit jaar glinstert er een zilveren randje; de Open Monumentendagen vinden voor de 25ste keer in Leiden plaats en daarmee is het thema FEEST.

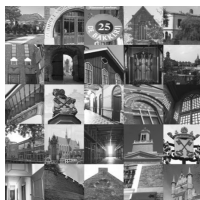
In goed gezelschap

In navolging van de *journée portes ouvertes*, die in Frankrijk in 1984 voor het eerst plaatsvonden, ontstonden al snel de Nederlandse Open Monumentendagen. Een groeiend lokaal, nationaal, en ook internationaal evenement. Dit jaar worden in september in vijftig Europese landen erfgoeddagen georganiseerd.

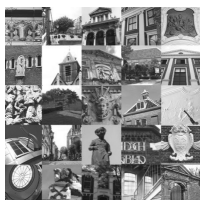
Leiden

35 monumenten openen in Leiden hun deuren; een grote verscheidenheid aan panden, als een bont gezelschap van gasten op een verjaardagsfeest. Groot, klein, oud en jonger; met verschillende verhalen die allemaal een stukje van Leiden vertellen. Zo kan het Gravensteen opduiken naast Tieleman & Dros, of een Middeleeuwse kelder naast idyllisch geschilderde landschappen van Dirk Dalens III.

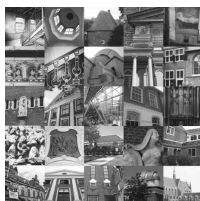

Activiteiten

Er valt ook te genieten van feestelijke activiteiten. Het jeugdprogramma staat en start boven op de Burcht. Concerten, lezingen, tentoonstellingen, demonstraties en andere activiteiten verspreiden zich over beide dagen en verschillende panden.

De lezing van de HVOL wordt dit jaar gegeven door Cor Smit. Op vrijdag 7 september zal hij u meenemen in de historische gelaagdheid van *het Singelpark*. Hoe is de singelring ontstaan, hoe veranderde het gebruik ervan en daarmee ook het uiterlijk? De lezing vindt plaats om 20.00 uur in het Rijksmuseum van Oudheden.

Feest

De stad bruist tijdens de Open Monumentendagen met alle bezoekers en vooral ook door alle mensen die rondleidingen en demonstraties geven, hun pand openstellen, toezicht houden, activiteiten organiseren, sponsors en zich op andere manieren inzetten. Een feestje dus, op 8 en 9 september; waarvoor u bent uitgenodigd.

We zoeken nog vrijwilligers! Wilt u ook bijdragen aan de Open Monumentendagen op 8 of 9 september? Meldt u dan aan via l.dijkstra@leiden.nl.

Het programma van de Open Monumentendagen is vanaf 22 augustus te vinden op www.openmonumentendagenleiden.nl. Het programmaboekje is in de eerste week van september af te halen op verschillende plekken in de binnenstad.

Leiden boordevol drijvend erfgoed

Het is nog niet zo lang geleden dat de kurk waar Leiden op dreef ook werkelijk op het water dreef: de textiel-, conserven- en metaalindustrie van de 19de en 20ste eeuw bestond bij de gratie van het water. Dan is het extra vreemd dat de stad zijn watergeschiedenis zo verwaarloost. Dat vindt Sjaak Veringa, een van de hoeders van ons Leidse waterverleden en een van de pioniers om weer iets nuttigs met dat water te doen.

Ik bezoek Sjaak Veringa in zijn kantoortje, een voormalige drijvende gemeentekeet, ooit opgekocht om hem voor de sloop te behoeden. Kennelijk was het ook voor de gemeente in de jaren vijftig van de vorige eeuw heel gewoon om vanaf het water aan de stad te werken. Tegenwoordig staan ze op wielen (en zijn ze van aannemers), toen dus niet.

De gemeentekeet staat symbool voor het grote vergeten. Veringa: “Leiden bestaat bij de gratie van de Rijn, maar het lijkt alsof we dat niet meer willen weten.” Leiden’s welvaren voerde zijn grondstoffen aan via het water, de Katwijkse vissers voeren op zaterdag tot in de jaren zestig via de Oude Vest naar huis (met veel gevloek van Leidse automobilisten vanwege de open bruggen), de grachten in het oosten en noorden van de binnenstad kleurden iedere dag anders vanwege de kleurstoffen die de textielfabrieken gebruikten (en loosden), de “Grof” aan de Zijlsingel was een begrip en vele scheepskettingen

en -ankers komen daar vandaan, van de hellingen van de firma Boot aan de Zijl gleden ieder jaar weer nieuwe binnenvaarders, de Waardgracht moest regelmatig uitgebaggerd worden, omdat de bewoners al hun vuilnis, tot afgedankte bankstellen aan toe, in de gracht ‘pleurden’. Maar wie weet dat allemaal nog?

Veringa vraagt aandacht voor wat aan de watergeschiedenis van Leiden herinnert. Hij doet

Google Earthbeeld van de Historische Haven aan het Galgewater (Aerodata International Surveys 2012)

De Twee Gebroeders, Zijlsingel

er zelf veel aan om die herinnering levend te houden, maar is de enige niet. Parmentier, een van de oudste Leidse rederijen, vaart met twee schepen die gebouwd zijn op de nog bestaande Leidse werf van Akerboom. Stallinga maakt het nog steeds mogelijk de oudere Leidse schepen te onderhouden met zijn werf aan de Nieuwe Rijn. En zo zijn er meer.

Wat kan de Historische Vereniging met het vele drijvende erfgoed van de stad? Sjaak: “Gelukkig zijn er de twee historische havens, op het Galgewater en de Oude Vest, voor historische bedrijfsvaartuigen en voor slepers. Maar als je niets

doet worden de gebruikers daarvan net zo grijs als hun schepen, terwijl het een broedplaats voor vernieuwing kan zijn.” Sjaak – zelf een zilvergrijze zestiger – bepleit meer dynamiek in die havens: “Je moet moeite doen bij jongelui enthousiasme voor dat oude spul te kweken”.

Er liggen dozijnen woonboten in de historische stad. Ooit is het wonen op het water ontstaan uit armoede en leven in de marge: een omgebouwde aak met minimale voorzieningen was goedkoper dan welk huis op de wal ook. Wat nu de ‘creatieve sector’ heet is vijftig jaar geleden op dat soort schepen begonnen. “Maar als je niet oppast ‘verjupt’ het wonen op het water. Echte schepen worden vervangen door betonnen bak-

ken, van alle gemakken voorzien. Als je dat gewoon laat gebeuren, realiseert wie daar op woont zich nauwelijks meer dat hij op het water woont.” Een voorbeeld van waar het mee begonnen is: de Twee Gebroeders, een omgebouwde tjalk. Hij ligt in de Zijlsingel, dicht bij de Meelfabriek. Dat het een schip is, zie je nog steeds in één oogopslag. “Hoort zo’n schip niet gewoon op de ge-

Sneeuwwitje met schipper-eigenaar Sjaak Veringa (Foto Hielco Kuipers)

meentelijke monumentenlijst?”. Hoe dan ook: een aanwinst voor het stadsschoon (en voor het nieuwe paradepaard, het Singelpark!) en dat moet zo blijven.

Kort na het sluiten van de Kettingfabriek op het Waardeiland, nu de ‘goudkust’ van Leiden, heeft de recent overleden kunstenaar Frans de Wit van het afvalstaal van dat bedrijf (en een verwaarloosde Hasselter aak) een woon/atelierschip in elkaar geknutseld: de Sneeuwwitje. Niet lang na zijn overlijden heeft Sjaak Veringa zich over het schip ontfermd. “Het is een kunstwerk op zichzelf, uniek voor Leiden, zijn waterverleden en zijn kunstenaars.” Toen begrippen als ‘cradle-to-cradle’ nog moesten worden uitgevonden was De Wit daar al mee bezig, overigens uit nood geboren. Verdient zo’n historisch erfgoed geen fatsoenlijk plekje in de stad?

Ook buiten de historische havens stikt het in Leiden van drijvend erfgoed. Denk maar aan de slepers en opduwertjes die niet in de sleepbottenhaven liggen, aan de directeurswoning (maar ook niet meer dan dat) van de werf van Boot aan de Zijl, aan het kantorschip van de gebroeders Groenewegen aan het Utrechtse Veer en – waarom ook niet – aan de historiserende rondvaart-schepen van de Leidse Rederij, of is dat vooral nep?

Het zou een goed idee zijn te beginnen met het inventariseren wat er in Leiden aan drijvend erfgoed voor handen is: wat ligt er in Leiden en wat is er in Leiden gebouwd? Zodat het behoud van dit erfgoed meer wordt dan “liefdewerk, potje verf, plaatje ijzer, oud papier”.

John Steegh

Leiden 50 jaar geleden: Demping laatste stukje Levendaal

Op 30 mei 1962 begint de Leidse firma A.Th. Stuifzand met het plaatsen van een damwand ter hoogte van de Leefsteenbrug. Het is het startsein voor de demping van het laatste stukje Levendaal tussen Korevaarstraat en Steenschuur. De gemeente raamt de kosten op circa 400.000 gulden, maar die lopen uiteindelijk op tot ruim 1.100.000 gulden (500.000 euro). Onder meer de sloopkosten van de Leefsteenbrug en de vernieuwing van de aangrenzende Groenebrug tussen Garenmarkt en Steenschuur vallen aanmerkelijk duurder uit.

Over het dempen van de Levendaalsgracht werd in de gemeenteraad voor het eerst in 1923 gesproken. Pas elf jaar later presenteerde het college van B en W een officieel plan en in 1935 werd begonnen met het grootste gedeelte tussen Plantage en Korevaarstraat. De verdwijning van het laatste stukje voormalige vestgracht langs de huidige Garenmarkt is de inzet van een heftige polemiek tussen voor- en tegenstanders. In laatste kamp nam onze vereniging het voortouw. In

romantische ontboezemingen werd met kracht bepleit om een van de laatste stukjes authentiek Leids grachtenbeeld niet op te offeren aan het oprukkende autoverkeer. Daarentegen werd in een artikel in de Nieuwe Leidse Courant geconstateerd dat in het restant van het Levendaal met geen mogelijkheid iets van stadsschoon te ontdekken valt. 'Fiolen van toorn worden uitgegoten over de op warme dagen stinkende brij van dit grauwe grachtje. Met afgebrokkeld en uitgeholde

De Leefsteenbrug, die de kosten van de demping fors opdreef, kort voor de sloop. (Foto Beeldbank HVOL/collectie W.v. Oosten).

walkanten en scheefgezakt hekwerk’.

Groot is het contrast met het fraaie sfeerbeeld van de in het water van het Levendaal weerspiegelende Sint Lodewijkskerk in het boek ‘Leiden een Hollandse erfenis’ van Herman Kleibrink en Ruud Spruit. Kunstschilder Alex Rosemeier maakte een schilderij van de situatie voordat de pompen met hun werk begonnen. Mogelijk was het ingegeven door een lichte vorm van schuld-besef dat de gemeente besluit dit kunstwerk aan te kopen.

De Levendaalsgracht werd gegraven als onderdeel van de stadsuitleg in 1386 en kreeg in 1659 een stenen walmuur. Voor de uitleg werd het gebied gebruikt als ‘raamland’ waar lakens op houten rekken werden opgerekt en gedroogd. De Garenmarkt heette in 1398 nog Molengracht. Na 1475 werd het deel ten noorden van de

Het laatste stukje van het Levendaal tussen Korevaarstraat en Steenschuur. (Foto Beeldbank HVOL/collectie Van Vliet).

Archeologisch onderzoek aan de zuidkant van de Garenmarkt. (Foto A. van Leeuwen).

Raamsteeg gedempt en bebouwd met woningen en kleine bedrijffjes. Eén pand was eigendom van Oosterse kooplieden en daarom werd de Garenmarkt ook wel Oosterlingplaats genoemd. De huidige naam kreeg het in 1632 toen de garenmarkt van de Breestraat verhuisde.

De komende jaren gaat de Garenmarkt weer op de schop als er een grote ondergrondse parkeergarage wordt gebouwd. Vooruitlopend daarop werd begin dit jaar een oriënterend archeologisch onderzoek uitgevoerd via het graven van sleuven. In een ophogingslaag bovenop oeverafzettingen van de Oude Rijn werd aardewerk gevonden waarvan het oudste stamt uit de Romeinse tijd. Verder werden funderingen, muren, vloeren en beerputten aangetroffen. Onder meer van de fabriek van greinen, polemieten en vlaggendoeck van de firma Le Poole die er zich omstreeks 1840 vestigde. In 1969 werden fabriek en huizen, die als bedrijfsruimte waren geannexeerd, gesloopt.

Wat dreigt er op historisch gebied te verdwijnen?

Er zijn veranderingen op til binnen de Leidse historische wereld. Zowel bij de bestaande verenigingen en stichtingen, de gemeentelijke organisaties als op het terrein van de documentatie en publicatie. In het onlangs verschenen jaarboek 2012 van de Dirk van Eckstichting meldt secretaris Kees Walle dat intern een discussie wordt gevoerd over het voortbestaan. Belangrijkste aanleiding is het gebrek aan vrijwilligers voor het organiseren van activiteiten en het bijhouden van de website. Er wordt gekeken naar vormen van samenwerking met andere organisaties binnen de Leidse Erfgoedkoepel en zelfs een fusie wordt niet uitgesloten. Walle verwacht dat daarover nog dit jaar een beslissing wordt genomen.

De vraag is onder meer wat er gebeurt met het jaarboek dat dit jaar voor de 24ste maal is verschenen. Een uitgave, die in de kwart eeuw dat de stichting bestaat, een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de sociale en economische geschiedschrijving.

Ook de recente uitgave bevat weer een serie zeer lezenswaardige artikelen zoals de uitgebreide achtergronden over de naoorlogse moord op de HCW-directeur Guljé van de hand van journalist Cees van Hoore. Maar evenzeer de beschouwing van Agnes van Steen over de Studenten Vakbeweging SVB in de jaren 1963-1969. Als ook de speurtocht van Sjaak van der Velden naar de lonen bij de dekenfabriek Zaalberg rond de vorige eeuwswisseling. En niet te vergeten Suzanne Tegelaar die haar licht laat schijnen de vrouwencriminaliteit in de 18de eeuw. Het zou een verarming betekenen op het terrein van Leidse historische verslaglegging wanneer geen ruimte meer gevonden zou worden om deze studies in druk te laten verschijnen.

Een tweede mogelijke teloorgang meldt Martijn Andela, hoofd van het team Monumenten & Archeologie, in het in juli verschenen jaarverslag over 2011. Het is de laatste gedrukte uitgave en uit

kostenoverwegingen vooral in digitale vorm verspreid. Wie de zeer verzorgde teksten leest en de fraai uitgevoerde vormgeving bekijkt wordt overvallen door een gevoel van teleurstelling dat we zo'n kleurrijk en boeiend overzicht in de toekomst moeten ontberen. Zo bericht onder anderen Chrystel Brandenburgh in het verslag over 2011 uitvoerig over het werk aan de cul-

tuurhistorische atlas van Leiden, schrijft Edwin Orsel een boeiend artikel over de vroegste bakstenen van Leiden en Rijnsburg en geeft Esther Starkenburgh haar visie op de winkelfunctie van Leiden door de eeuwen heen.

Weliswaar memoreert Andela dat in het kader van de samenwerking met het Regionaal Archief Leiden wordt gewerkt aan nieuwe initiatieven op het gebied van educatie en informatievoorziening maar we pleiten ervoor de 'oude schoenen' niet weg te gooien voor een nieuw paar degelijke stappers beschikbaar is. Met weemoed denken we terug hoe de Gemeentelijke Archeologische Begeleidingscommissie, die in 1978 startte met het jaarlijkse verslag van het Leidse bodemonderzoek, er na een respectabel aantal uitgaven mee stopte.

Bram van Leeuwen

Nieuw museum erbij

Leiden krijgt er een nieuwe museum bij. In het nieuwe complex van de Regionale Ambulance Verzorging (RAV) Hollands-Midden aan de Vondellaan 43 – naast de ijshal – krijgt ook het Nationaal Ambulance & Eerste Hulp Museum onderdak. Tijdens en na de officiële opening in november is de eerste tentoonstelling te zien. Het museum beschikt onder meer over twaalf voertuigen waaronder een Studebaker uit 1950 – de eerste Nederlandse ziekenauto – die geheel in oude staat is teruggebracht. Mede dankzij Paul Dammes van de Studebaker-Packard Club Nederland die in Amerika een motorkapornament vond.

De expositie is voorbereid door historicus en verpleegkundige Thijs Gras en oud-conservator van de medische verzameling van de Universiteit Utrecht Wim Mulder onder leiding van voorzitter Hans Waldeck.

De RAV is de voorzetting van de Regionale Ambulance Dienst (RAD) die begin juli het voormalige gebouw van ziekenvervoerder De Jong aan de Pesthuislaan verliet.

Kwart eeuw kerkelijke ervaring in Leidse binnenstad

In de Hooglandse Kerk werd op 2 juni het symposium '25 jaar kerkelijk leven in de Leidse binnenstad' gehouden. Predikant Ad Alblas presenteerde er ter gelegenheid van zijn 25-jarig ambtsjubileum de feestbundel 'Omdat er méér is....'.

Sake Stoppels, universitair docent gemeentebouw aan de Vrije Universiteit, kreeg het eerste exemplaar omdat daarin de opbouw centraal staat. Behalve een uitgebreid interview met de jubilaris onder het motto 'Wat drijft je?' worden daarin uitgebreid de soms hectische ontwikkelingen van de Binnenstadsgemeente (LBG) en het Bijzonder Kerkenwerk Leiden beschreven.

In 1987 bleek het kerkbezoek dramatisch te zijn gedaald. Hervormden en gereformeerden in de oude stadswijken besloten tot samenwerking en de predikanten bezochten elkaars kerkdiensten. Dat leidde in 1992 tot het beleidsrapport 'Samen kiezen en delen' dat sluiting van de Oude Vest-kerk en de Bethlehemkerk aan de Lammermarkt en behoud en concentratie in de Hooglandse Kerk onontkoombaar achtte. Om het monumentale gebouw deels te verwarmen werden acties gevoerd en renteloze leningen afgesloten. De benodigde 400.000 gulden (180.000 euro) kwam er zodat de met

gordijnen afgeschermd 'winterkerk' heteluchtverwarming kreeg. Om de hoge exploitatiekosten het hoofd te bieden werd de kerk ook verhuurd voor commerciële activiteiten mede mogelijk gemaakt door zo'n honderd vrijwilligers. Dankzij de nieuwe opzet, die in 1994 startte, is het tij gekeerd. Een flink aantal kinderen en jongeren tussen de 25 en 40 jaar vonden de weg naar de kerk. Het aantal geregelde kerkgangers lag vorig jaar rond de 600 per week.

Het boek beschrijft ook de ontwikkelingen van de in 1985 gevormde Marewijkgemeente en bevat bijdragen van gastschrijvers als Joep de Hart, hoogleraar aan de Protestantse Theologische Universiteit. Hij schrijft over 'zwevende gelovigen' en hoe de kerk daarop kan inspelen.

'Omdat er méér is....' 25 jaar kerkelijk leven in de Leidse binnenstad - Ad Alblas - ISBN 978 90 5263 461 6 - 208 pagina's - Theologische Uitgeverij Narratio - Prijs € 17,50.

Boekbespreking Tekens aan de wand. Geschilderde muurreclames in Nederland.

Onder de titel "Tekens aan de wand. Geschilderde muurreclames in Nederland" is 30 maart een fraai geïllustreerd naslagwerk verschenen over geschilderde muurreclames. Met het boek beogen de auteurs een eerste landelijke inventarisatie van gerestaureerde muurreclames uit te voeren.

De muurreclames in de grote steden waren veelal het uithangbord van de lokale middenstand. De reclame werd op de gevel of zijgevel aangebracht, vaak op een blinde muur, maar altijd goed zichtbaar vanuit de straat. De uitvoering gebeurde in de meeste gevallen door lokale schilders die al dan niet geoefend waren in het reclame schilderen.

Tekens aan de wand is een cultuurhistorisch overzicht geworden, waarin de auteurs belichten wat het belang van de muurreclame was en hoe deze tot stand kwam. Aan de hand van historisch beeldmateriaal is goed te zien hoe gewoon en algemeen deze muurreclames in het verleden waren. Daarom is het aardig dat

de auteurs ook ingaan op het proces hoe de muurreclames uit het oog verdwenen – niet alleen omdat zij als lelijk werden beschouwd, maar ook door de komst van nieuwe reclame vormen, zoals affiches, emailen reclameborden en de neonreclames.

Van tien verschillende plaatsen, verspreid over het hele land, van Groningen tot Valkenburg (Limburg) en van Den Haag tot Kampen wordt de geschiedenis van de muurreclame met veel fraaie afbeeldingen uit het verleden en heden beschreven. In totaal zijn tot 2012 al tussen de 150 en 200 muurreclames in Nederland geconserveerd of gerestaureerd. Het zijn in alle opzichten ware blikvangers, zoals ze ooit ook bedoeld waren. Hopelijk kan dit boek een bijdrage leveren in de blijvende waardering voor muurreclames in Nederland.

Tekens aan de wand. Geschilderde muurreclames in Nederland.

Samenstelling: J.J. Havelaar en P. Nijhof.

Uitgeverij Trichis Publishing, Rotterdam 2012, 25x20 cm, 175 pagina's, harde koft, met medewerking van de Rijksdienst (en Stiel). Te koop in de boekwinkel € 29,50 of voor donateurs van Stiel door overmaking van € 25,- naar Stiel rekening 1039391 met vermelding van adres, bezorging in Leiden gratis.

Dwars Bolwerkstraat

Herengracht

Een nieuwe Leidse kalender “Leiden, 100 jaar geleden en nu”.

De beeldbank blaast een oud initiatief nieuw leven licht in.

Eerder verscheen ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Vereniging Oud-Leiden een kalender voor het jaar 1978. Deze door twee leden van het bestuur samengestelde kalender, die dertien foto's van Leiden van omstreeks 1902 bevatte, vond gretig aftrek en was reeds binnen enkele maanden geheel uitverkocht.

In 1981 werd voor een tweede maal een uitgave verzorgd met thema “Winkels in Leiden rond de eeuw wisseling”.

In de nieuwe kalender voor 2013 van de HVOL Beeldbank worden schitterende historische foto's van Leiden, daterend van rond 1900, vergeleken met de huidige situatie. Aan de hand van oude foto's uit de Beeldbank krijgt u een kleine rondleiding door het historisch Leiden van toen en nu .

Soms is de bebouwing inmiddels gesloopt en is nieuwbouw verrezen. Soms vindt u foto's van gebouwen waaraan nauwelijks iets is veranderd.

De uitvoering is zoals hiernaast afgebeeld.

De kalender bestaat uit 13 bladen met historische afbeeldingen met een formaat van 21x34 cm. De bedrukking is in kleur met toelichtende tekst.

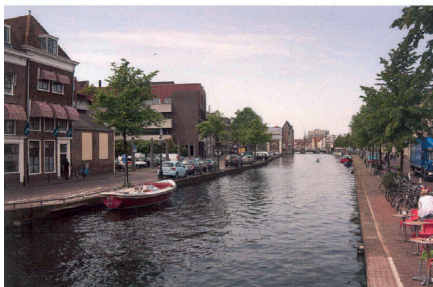
De kalender is op de HVOL Dies viering in november verkrijgbaar tegen betaling van 5 euro, daarna in de plaatselijke

boekhandel voor 6,50 euro.

De medewerkers van de Beeldbank gaan hier mogelijk een jaarlijks terugkerend project van maken en hopen dat de kalender voor 2013 even gretig aftrek zal vinden als die voor 1978.

2013		september				
zo		2	9	16	23	30
ma		3	10	17	24	
di		4	11	18	25	
wo		5	12	19	26	
do		6	13	20	27	27 feestdag
vr		7	14	21	28	
za	1	8	15	22	29	

APOTHEKERSDIJK
foto boven: Klaas Jansen, 1922
foto onder: Henk Aschman, 2012
www.oudleiden.nl

Bijzondere vondst in het eerste Oud Leiden Jaarboekje (1904)

Uw redactie vond in een exemplaar van het allereerste Oud Leiden Jaarboekje uit 1904 de volgende handgeschreven aantekening van de uitgever A.W. Sijthoff in een keurig handschrift:

"De ondergeteekende verklaart dat dit werk op zijne te Leiden gevestigde drukkerij is gedrukt en door hem is uitgegeven te Leiden den vierden December 1900 en drie.

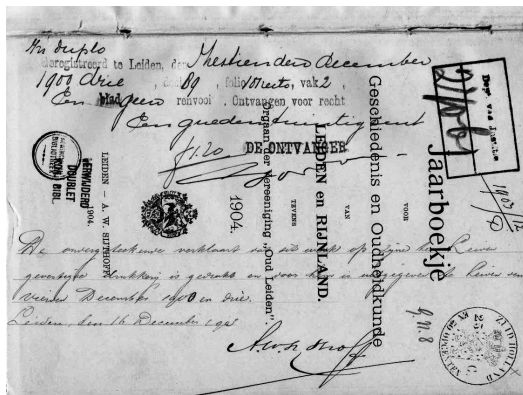
Leiden, den 16 December 1903

A.W. Sijthoff"

De betreffende bladzijde (zie foto) staat verder redelijk vol met stempels en aantekeningen, o.a. van het Department van Justitie, waar het ooit in het archief moet heb-

ben gestaan. Ook staan er twee stempels op van Koninklijke Bibliotheek, waaruit blijkt dat het ooit uit de KB is verwijderd, zijnde een dubbel exemplaar. Ook een verklaring van de Ontvanger der Belastingen in Leiden uit 1903 dat er een gulden en twintig cent aan belasting is afgedragen en geïnd.

Tenslotte een ongedateerde belastingstempel van de provincie Zuid-Holland voor 25 C(ent?) en 50 opcenten. Sijthoff was uitgever van het Leids Jaarboekje van de oprichting van Oud Leiden in 1904 tot en met 1913. De redactie heeft niet precies kunnen achterhalen waarom hij zijn handgeschreven verklaring van origine in dit Jaarboekje heeft geschreven.

Een nieuw thuis voor oude Jaarboekjes

In het meinummer van het Mededelingenblad heeft de Redactie een oproep geplaatst om ervoor te zorgen dat overtollige oude Jaarboekjes een goed nieuw thuis vinden. Daar is veel respons op gekomen. Een groot aantal boekjes werd aangeboden en vele hebben inmiddels een nieuwe eigenaar. Het aanbod was zelfs groter dan de vraag, vooral van na-oorlogse exemplaren. Onze dank daarvoor. Als er geen directe vraag is voor bepaalde nummers dan bieden we die mogelijk bij de Dies in november of de Algemene Ledenvergadering in maart aan onze leden. Mogelijk doen we dat tegen een kleine vergoeding die dan ten goede komt aan

onze verenigingskas, ten behoeve van het organiseren van nieuwe activiteiten. Hopelijk heeft u daar geen bezwaar tegen.

Graag blijven we onze leden de mogelijkheid bieden vraag en aanbod bij elkaar te brengen. Dus mocht u bepaalde nummers missen, dan kunt u dat bij ons melden en mocht u overtollige of dubbele exemplaren hebben dan horen we dat graag van u. We halen ze, in onze regio, met plezier bij u op.

Paul Birker, redactie@oudleiden.nl,
Miep Smitsloo, secretaris@oudleiden.nl
Postbus 917, 2300AX Leiden

Molen de Put, 25 jaar beeldmerk van Leiden

Niet iedereen stond begin jaren tachtig te applaudisseren, toen het plan gelanceerd werd molen De Put aan het Galgewater te herbouwen. Nu vormt deze reconstructie van een 17de-eeuwse standermolen een algemeen geliefd object. Samen met de eveneens naar een oud plan gereconstrueerde Rembrandtbrug bepaalt de molen een veel gefotografeerd stadsbeeld. Een onlangs verschenen boekje verhaalt over de 25-jarige geschiedenis.

De Morspoortkazerne werd in 1981 afgebroken, en de grote golf van stadsherstel spoelde over deze hoek van de binnenstad. De singelrand werd groen ingericht, het bouwblok volgens oude rooilijnen hersteld met woningbouw en een nieuwe fiets- en voetgangersroute aangelegd door de herbouw van de vroegere Lange Houten Brug over het Galgewater. De restauratie van de Morspoort en Stadstimmerwerf zorgde voor het sluitstuk.

Of toch niet? Enny Gibbels uit de Kernstraat kwam als eerste op het idee om molen De Put op zijn oorspronkelijke plek te herbouwen. Ze had gezien dat er houten funderingspalen van het oude molenbolwerk werden opgegraven. Tussen 1619 en 1729 had hier een houten standermolen gestaan, oorspronkelijk gebouwd en beheerd door Jan Jansz. Put. In de periode tot 1817 nam de stellingmolen De Korenbloem deze plaats in.

Enny enthousiasmeerde de Rijnlandse Molenstichting, en die stichting bood begin 1983 een schetsplan aan de gemeente aan. Stadsvernieuwingswethouder Cees Waal en zijn ambtenaren raakten snel geïnspireerd. De gemeenteraad volgde, zij het zonder veel gejuich.

Ook de Rijksdienst voor de Monumentenzorg jubelde niet. Men vond dat het terugbrengen van een 17de-eeuws stadsbeeld niet paste in de 20ste eeuw. Verantwoordelijk minister Elco Brinkman van WVC liet in het Leidsch Dagblad optekenen: "Van mij mag je als minister geen mening verwachten. Als inwoner van Leiden heb ik er natuurlijk wel een. Mijn voorkeur gaat uit naar een muziektent op die plek. Die trekt publiek en dat maakt het een stuk gezelliger." Het had maar weinig gescheeld of

het plan was geblokkeerd door de Rijksdienst.

Op financiële hulp van die kant hoefde de gemeente dus niet te rekenen. Gelukkig was er nog werkgelegenheidssubsidie waarmee het oer-Hollandse vak van molenmaker kon worden gestimuleerd.

Een stichting onder voorzitterschap van de Leidse aannemer Joop du Prie organiseerde een loterij, die succesvol bleek. Samen met bijdragen van gemeente, bedrijven en instellingen, zoals de Vereniging Oud Leiden, lukte het voldoende geld in te zamelen. De provincie Zuid-Holland, in de persoon van Leen Vellekoop, zorgde samen met molenmaker Arie Verheij voor een cultuurhistorisch en financieel verantwoord bouwplan.

De bouw startte in maart 1986 en in mei 1987 zwaaiden de wieken vrolijk naar Leiden en zijn

Molen in aanbouw in 1987 (Foto R. Gulick)

bezoekers. Het was gelukt. De zeer actieve vrijwillige molenaar Philip Pijnaken zorgt al vanaf de oplevering samen met leerling-molenaars voor het draaien van de molen op zaterdagen en feestdagen. Bezoekers krijgen uitleg over de werking van de levende molen, die koren maalt tussen twee ronde maalstenen. Pijnaken organiseert evenementen en promoot de Leidse molens.

De gemeente onderhoudt De Put voorbeeldig, maar de bestuurders hebben te kennen gegeven dat de gemeentelijke molens verkocht moeten worden. “Wij proberen onze vastgoedportefeuille op te schonen van vastgoed dat niet noodzakelijk is voor onze doelstellingen”, schreef wethouder

Van Woensel. Voor molenmuseum De Valk gelden andere normen, want die staat niet te koop. Maar wel de Stadsmolen, de Rodenburgermolen, de beide wipmolens langs de Oegstgeesterweg, en De Put. Er heeft zich nog geen koper van deze Leidse kroonjuwelen gemeld.

De in de Weddesteege geboren Rembrandt leerde zijn vak door molens te schilderen. Zijn vader bestierde een standermolen met uitzicht op De Put. Rembrandt heeft in zijn jeugd in deze buurt gespeeld. Daarom komt molen De Put in Leiden het dichtst bij de herinnering aan zijn wereldberoemde zoon.

Reinout van Gulick

Boek over 25 jaar De Put

Stichting Molen De Put heeft een boek uitgebracht over een kwart eeuw molen De Put. Aan de orde komen het belang van de molen voor Leiden, de voorgeschiedenis, de bouw, de molenaar, etc. Kleurenfoto's laten zien hoe belangrijk de molen is voor het Leidse stadsbeeld. In het boek bevindt zich een DVD met een film over de bouw in 1986 en 1987.

Het boek kost € 10,- en is te koop in De Put en bij boekhandel De Kler. Het kan ook worden besteld bij de stichting via e-mail rjfv@xs4all.nl.

Postadres:

Secretaris HVOL, Postbus 917,
2300 AX Leiden, tel 071-3012660

Bestuur:

Hans Blom, Voorzitter, voorzitter@oudleiden.nl
Rutger Velthuyzen van Zanten,
vicevoorzitter@oudleiden.nl
Miep Smitsloo, secretaris@oudleiden.nl
Victor Wijnands, penningmeester@oudleiden.nl
Loes Edzes-Eijssackers, lezingen@oudleiden.nl

Lenie Witkam-van der Hoek, jaarboekje@oudleiden.nl

Jori Zijlmans, museaal@oudleiden.nl

Paul Birker, redactie@oudleiden.nl

Overige contactpersonen:

Debbie van Steenpaal, website@oudleiden.nl

Jeroen Bruin, webmaster@oudleiden.nl

Rens Heruer, promotie@oudleiden.nl

Rob Smit, excursiecommissie@oudleiden.nl

Hans van Ulden, beeldbank@oudleiden.nl